

nje taborišča, različne tamkajšnje službe in ustanove (šola, vrtec, delavnice), življenjski vsakdan (prehrana, delo) in razne slovesnosti ter razvejano duhovno oskrbo, ki jo je vodil kanalski dekan Anton Berlot s tremi duhovniki-pomočniki. Avtor se je osredotočil na številne zgodbe malih ljudi, prisilno bivajočih v tujem svetu v času negotovosti in življenjskih preizkušenj.

Dodatno vrednost monografije o Brucku predstavlja tudi objavljen fotografski material, nekatere slike in originalni načrti tako sploh prvič stopajo pred bralce. Hkrati pa knjigo bogatijo tudi sezname z imeni, priimki in izvorom približno 700 umrlih in okrog 180 rojenih goriških Slovencev v taborišču Bruck ob Litvi. Tako izvemo, da se je zadnji begunski otrok tam rodil 10. januarja 1919, torej dva meseca po uradnem koncu prve svetovne vojne.

Vsekakor gre za natančno sestavljeno delo, ki ga velja vzeti v roke. Še danes skorajda ne najdemo družine na širšem goriškem območju, ki ne bi imela med prvo svetovno vojno kakšnega sorodnika v Brucku na Litvi ali v katerem od ostalih begunskih taborišč.

Hkrati zapisana pripoved predstavlja nov, pomemben kamenček v mozaiku goriške preteklosti, ki je bila žal prevečkrat prezrta in pozabljena za časa življenja naših prednikov. Bralca v vsej svoji aktualnosti nagovarja in opominja prav v času, ko na evropska vrata znova trkajo begunci, pregnanci in migranti ter iščejo svoj košček miru in boljšega življenja.

RENATO PODBERSIČ ML.

Brina Ivanetič: TELO IN NIČ

Zgodovinski atrij, Mestna hiša Ljubljana;

9. 3.–3. 4. 2016;

Kustosinja: Katarina Stopar

Po atriju ljubljanske mestne hiše se te dni sprehajajo dolgi in mrki obrazi z zaprepasčenimi pogledi. In ne, za to situacijo ni kriva politika, pač pa prva samostojna razstava umetnice Brine Ivanetič, ki gostuje v hiši. Mlada kiparka, ki ravno končuje študij na ljubljanski ALUO, je na ogled postavila dva projekta, ki nikogar nista pustila hladnega.

Takoj ko vstopiš v atrij, preseneti speči človek na beli postelji. Upočasniš korak, saj se bojiš približati, da ga ne bi zmotil v spokojnem počitku. Stojiš in opazuješ. Slišiš žvrgolenje ptičev, zvonjenje zvonov bližnje cerkve, povsod okrog pa odmevajo oddaljeni zvoki mesta in pridušen šepet sprehajalcev te pomirja. Opogumiš se in se počasi sprehodiš do postelje. Srce začne biti hitreje, ko se zavrtiš okrog in ugotoviš, da je postelja pravzaprav prazna. Nikogar ni, le silhueta niča spečega. *Ko spimo nas ni* (2012) je železna konstrukcija z mavčnim ulitkom postelje, na katero je avtorica odličila površino speče figure. Vidi se, da umetnice ne zanima forma kot taka, pač pa oblika, katere del je prazen prostor. Ta izpraznjenost pa ni praznina, ampak jo lahko dojemamo kot odsotnost figure, ki je za seboj pustila določen odtis. V Brininem delu figura umanjka, kljub temu pa je njena prisotnost jasna in določujoča. Prva asociacija, ki mi pride na misel ob majavi postelji in spečemu, so sanje. Ko človek sanja, je v drugem svetu in telesa v bistvu ni. V smislu, da je osvobojen svoje fizičnosti in se vse odvija na mentalni ravni. Umetnica je to notranje izkustvo ponazorila z mankom subjekta, ki je lahko kdor koli, tako kot so sanje lahko kar koli. V tem primeru postanejo objekt, ki s krhkostjo uporabljenega materiala nakazuje konec.

Na drugi strani atrija, obdanega z arkadami, se srečaš s črnim kubusom, ki pred tabo kraljuje kot nekakšen Kubrickov monolit iz *Odiseje*. Večkrat se sprehodiš naokrog, preden te tema povabi v notranjost in izbereš dovolj poguma, da vstopiš v črnino. Zgledaš stol, ki čaka, da bo obiskovalec zasedel prostor in se srečal s svojo prihodnostjo. Trenutke tišine zmoti globoko dihanje

in stopnjevano kašljanje. Je kdo s teboj v tem majhnem prostoru? Takrat jih zagledaš; z vseh štirih sten te obdajajo svetleče figure oseb, ki prežijo nate. Zvok dodatno animira to prisotnost, ki zapolnjuje prostor. Ko pogledaš pobližje, ugotoviš, da so to nekakšne črne maske, ki se kot duhovi v kriku stegujejo proti tebi. Če zapreš oči, te tema pogoltne in tvoje misli lahko prepelavi razmišljanje o minljivosti. V misli se prikraide ideja o subtilnem *memento mori*, ki ga avtorica verjetno ni dodala zavestno. Bolezensko stanje kašljajočih figur asociira na trpljenje pred smrtjo in vedno bolj se zavedaš lastne navzočnosti. Zagradi te občutek tesnobe, saj sediš v temni kletki, ujet v življenje in neizogibno smrt. Globoko zadiháš, ko se začnejo figure ugašati ena za drugo, organsko dihanje pa se umirja. Konec je. Stopiš ven in se zamisliš – kljub temu da nas mediji konstantno bombardirajo s smrtjo, nas močno zadane, ko se ji približamo in se soočimo z njo, čeprav le metaforično. Šele takrat se zavemo, kaj v resnici pomeni, in vidimo, da je še vedno tabu. Ampak zakaj sem takoj pomislila na smrt? Dihanje, čeprav boleče, nakazuje življenje, osebe v kocki so še vedno žive. Izkušnja v kubusu je bolj izkustvena kot estetska, za nekatere lahko celo meditativna in definitivno na tebi pusti pečat. Maske so pravzaprav medicinske konstrukcije, ki jih na onkološkem inštitutu uporabljajo pri obsevanju pacientov. Simbolizirajo individualne obraze anonimnih bolnikov, katerih zgodbe pa za polno doživetje sploh niso pomembne. Povežem jih lahko z ritualnimi posmrtnimi maskami, vendar imajo razstavljene funkcionalno vlogo in ne razkrivajo identitete. Kot v sosednjem delu je tudi tu lahko za njimi kdor koli.

Intimno doživetje v avdio-vizualni instalaciji *Telo in nič* (2016) te lahko navda z grozo in strahom pred prihodnostjo, prav tako kot strmenje v prazno posteljo, v kateri ni nikogar. Dialog med deli je tako bolj doživljajski kot konceptualen in te prisili, da pogledaš sam vase in se soočiš s sabo. Posameznik, ki je prisoten skozi praznino, postaneš ti sam in brezosebna silhueta dobi obraz.

Ogled razstave je najboljši v času, ko ni veliko obiskovalcev, saj šele takrat lahko doživite popolno kontemplacijo skupaj z deli. Tudi to, da sta razstavljeni samo dva projekta, je čisto dovolj, saj bi se s polnejšim prostorom izgubila praznina, ki to ni. Poplavo različnih interpretacij za razstavljeni dela, ki so seveda odvisne od vsakega posameznika, zaokrožujeta tudi dve diskusiji, ki ju vodi izr. prof. Sergej Kapus, akademski umetnik Tomo Stanič in umetnostna zgodovinarica Zora Žbontar. Predavanja se dotikajo odsotnosti in praznine v umetnosti ter odnos do smrti, spanja in sanj v antiki in srednjem veku. Predavanja nista pogoj za razumevanje del, pač pa le možnost poglobitve že znanega. Umetnična projekta te prebudita, saj vsak individuum občuti nekaj drugega. Doživljajska izkušnja obiska razstave je zelo silovita in ni potrebno poudarjati, da jo bo obiskovalec odnesel s sabo v svoje življenje.

NINA JESIH

PODPRITE REVIJO RAZPOTJA

Podprite **kvalitetno pisanje**
in **edinstven prostor**
izmenjave mnenj.

Ponujamo vam tudi možnost
generalnega pokroviteljstva
celotne revije
oziroma sponzoriranja
posamezne rubrike.

razpotja.si/podprite

VABILO K PISANJU
ZA POLETNO
ŠTEVILKO

KRITIKA

ROK ZA ODDAJO:
20. 6. 2016